

94 een daling vast die vaak ca. 1/3 bedraagt. Zou die niet eerder te verklaren zijn door een deflatoire aanpassing dan door stagnatieverschijnselen waarnaar de auteur wellicht te gemakkelijk grijpt (325)?

Mijn derde reeks opmerkingen betreft de reeksen van lonen en prijzen. Mijs inziens had voor deze waardevolle maar nog disparate gegevens de interpretatie nog verder doorgevoerd kunnen worden. De prijzen van agrarische produkten (195-99) weerspiegelen zeker niet een marktsituatie, gelet op hun verstarring over verschillende jaren, en het frequent voorkomen van bepaalde ronde getallen (veelvouden van 12). Had hier de berekening van correlaties per graansoort en per jaar geen duidelijkheid kunnen bieden? Zo hadden ook de correlaties tussen prijzen en opbrengsten uitgewerkt kunnen worden evenals enkele vergelijkingen met andere gewesten (met name via het boek van mw. Tits). Bij de interpretatie van de loonreeksen konden nader worden betrokken: inflatie, pestgolven, verstedelijking c.q. schaarste aan landarbeid (met name in het geval van de turfdelvers), en wat de bouwsector betreft, het zeer variabele karakter van de werkgelegenheid. In het algemeen hadden lonen en prijzen, uitgedrukt in dezelfde, werkelijk gehanteerde munt, vergeleken kunnen worden. De gepubliceerde cijfers zijn weliswaar niet optimaal, maar laten toch interessante conclusies toe.

Tot slot nog enkele details. Het is jammer dat De Boer is afgeweken van de regel om in grafieken discontinue gegevens niet te verbinden, zelfs niet met een stippellijn. Hij wekt aldus in vele gevallen onjuiste indrukken. Systematisch gebruikt hij de term produktiviteit onjuist (211, 217, 288, 309, 335, 337). Bij de studie van de tienden had het baanbrekende werk van J. Goy en E. Le Roy Ladurie, ed., *Les fluctuations du produit de la dîme* (Parijs-Den Haag, 1972) aan de orde gesteld moeten worden. Ook de Franse demograaf J. P. Poussou komt er slecht af: hij werd verminkt tot Pousson (135, 385).

Het besluit moet luiden dat de Boer met dit boek heel goed en belangrijk werk heeft geleverd, dat kostbaar materiaal bevat en nieuwe inzichten opent. Zijn alertheid op methodische problemen en vraagstukken van interpretatie vormen een zeer nuttige bijdrage tot de studie van dit nog veelbelovend terrein.

W. P. Blockmans

Gérard Moreau, ed., *Le journal d'un bourgeois de Tournai. Le second livre des chroniques de Pasquier de la Barre (1500-1565)* (Koninklijke commissie voor geschiedenis; Brussel, 1975, liii+505 blz.).

Pasquier de la Barre werd in het eerste kwart van de zestiende eeuw te Doornik geboren. Door huwelijk behoorde hij tot de notabelen van zijn geboortestad. In 1559 werd hij er procureur des konings. Montigny was zijn machtige beschermer. Pasquier de la Barre die reeds calvinistische sympathieën had werd voor een gewetensconflict geplaatst toen hij als procureur des konings de openbare orde moest handhaven en diende op te treden tegen aanhangers van de nieuwe leer. Zijn passieve houding leidde tot zijn ontslag door de Raad van State. Dank zij de steun van gouverneur Montigny kon hij een come back verwezenlijken. Begin 1566 werd hij procureur-generaal van Doornik, ondanks scherp verzet van katholieke zijde. Ofschoon De la Barre optrad tegen de beeldstormers ging hij toch in de katholieke repressie ten onder. Zijn beschermheer Montigny had inmiddels de Spaanse reis ondernomen vanwaar hij niet zou weerkeren. In februari 1567 werd De la Barre afgezet, trachtte nog Engeland te bereiken maar werd in Vlissingen gearresteerd. De Raad van Beeroerten veroordeelde hem ter dood en in 1568 werd hij in Vilvoorde terechtgesteld.

RECENSIES

Pasquier de le Barre is de auteur van twee historische werken. Zijn *Mémoires des actes et choses plus notables qui sont advenues en Pays-Bas et spécialement en la ville et cité de Tournay*, handelend over de periode 1565-67, werd reeds in de negentiende eeuw door A. Pinchart uitgegeven. Het tweede werk, *Croniques de la noble ville et cité de Tournay* bestaat uit twee boeken. Het eerste verhaalt de geschiedenis van de stad vanaf haar legendarische oorsprong tot het einde van de vijftiende eeuw. Het tweede boek beginnend met het verhaal van de geboorte van Karel V en eindigend in 1565, werd door Gérard Moreau uitgegeven en is het voorwerp van deze bespreking.

Het handschrift, thans berustend in het Rijksarchief te Doornik, is een autograaf met late-re aanvullingen en verminkingen. De le Barre behandelde de periode 1500-18 zeer sum-mier. Daarentegen wordt over de periodes 1518-22 en 1525-63 meer en gedetailleerde infor-matie verschaft. De gebeurtenissen van 1564 en begin 1565 sluiten het werk af. Zoals men weet heeft de vernietiging van het archief van Doornik in de Tweede Wereldoorlog het bronnenmateriaal betreffende deze oude bisschopsstad aanzienlijk gereduceerd. Pasquier de le Barre heeft voor zijn kroniek gebruik gemaakt van stedelijk archief, ambachtsar-chief, stukken van de kathedraal, de rederijkerskamer enz., allemaal bronnen die onher-roepelijk verdwenen zijn. Het belang van deze kroniek berust dan ook voornamelijk bij de Doornikse gebeurtenissen, van ca. 1518 tot 1565 die wel door andere bronnen bekend zijn maar waarover de auteur onbekende gegevens verschaft. Buitenstedelijke gebeurtenissen heeft De le Barre aan diverse werken ontleend die door de bezorger G. Moreau meestal konden worden opgespoord.

De historische waarde van deze kroniek is niet onder één noemer te vatten. Enerzijds blij-ken sommige details slordig en niet vrij van tekortkomingen, anderzijds bevat zij infor-matie uit de eerste hand die men elders vruchteloos zal zoeken. Bekijken we even de gegevens betreffende de Blijde Intrede van prins Filips, de latere koning Filips II in Doornik. Over deze gebeurtenis bestaat een verslag in een zogenaamd 'Registre de cuir noir' dat in 1940 door oorlogsomstandigheden werd vernietigd maar dat A. De la Grange gelukkig in de ne-gentiende eeuw heeft uitgegeven. Verder vindt men realia in het bekende werk van Calvete de Estrella. Pasquier de le Barre, gebruik makend van voornoemd register, gaat op deze Intrede uitvoerig in. Het blijkt dat hij heel wat toelichtingen verstrekt die én in het register, én bij Calvete ontbreken.

Indien wij deze verhalende bron omzichtig moeten hanteren dan kan men met de uitgave steviger gronden betreden. Volgens de voorschriften van de Koninklijke commissie voor geschiedenis werd de tekst grondig geannoteerd en voorzien van tekstkritische en van tekst-verklarende noten. Deze laatste bergen een kostbare documentatie. Verder zijn er de klas-sieke klappers op persoons- en plaatsnamen en een glossarium. Vermelden wij tenslotte nog een stadsplattegrond van Doornik in 1560 van de hand van de tekstbezorger die voor zijn monnikenarbeid alle lof verdient en die hiermede het voortreffelijke uitgavenwerk van de commissie op deskundige wijze heeft voortgezet.

G. Asaert

L. van den Branden, E. Cockx-Indestege en F. Sillis, *Bio-Bibliografie van Cornelis Kiliaan* (Bibliotheca Bibliographica Neerlandica XI; Nieuwkoop: B. De Graaf, 1978, 232 blz., f125,-, ISBN 906004357x).

Cornelis Abts alias van Kiele, beter bekend als Kiliaan (Duffel ca. 1530 - Antwerpen 1607), heeft in de ontwikkeling van de Nederlandse taalkunde en in de Antwerpse huma-